

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА**

НАСТАВНА ПРОГРАМА

ДЕЛОВНО РАБОТЕЊЕ

**IV година
ИЗБОРНА**

ЕКОНОМСКО - ПРАВНА И ТРГОВСКА СТРУКА

Економски техничар и деловен секретар

Скопје, 2008 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ДЕЛОВНО РАБОТЕЊЕ

1.2. Образовен профил и струка

1.2.1. Образовен профил: економски техничар и деловен секретар

1.2.2. Струка: економско - правна и трговска

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Изборна настава

1.4. Година на изучување на наставниот предмет

1.4.1. Четврта

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 2 часа

1.5.2. Број на часови годишно: 66 часа

1.6. Статус на наставниот предмет

1.6.1. Изборен

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

По совладувањето на наставната програма по предметот *деловно работење - изборна програма* ученикот стекнува знаења, вештини и се оспособува:

- да ја сфаќа суштината на транспортот, воопшто и посебно меѓународниот транспорт;
- да ги разликува видовите транспортни гранки;
- да ги објаснува карактеристиките и видовите на шпедиција;
- да ги идентификува карактеристиките, задачите и функциите на меѓународната шпедиција;
- да ги објаснува специјалните работи на шпедитерот и улогата на меѓународниот шпедитер во транспортот;
- да ја разбира улогата, функциите и видовите на осигурување;
- да ги класифицира организациите, средствата и документите во осигурувањето;
- да ја разбира улогата и значењето на осигурувањето на стоките во меѓународниот транспорт;
- да го сфаќа значењето на царината и царинските тарифи;
- да го разбира начинот на пресметување на царинската вредност и царината;
- да развива навика за перманентно следење и почитување на законските прописи од областа на транспортот, шпедицијата, осигурувањето и царината.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на програмските содржини од наставниот предмет *деловно работење - изборна програма*, односно за постигнување на поставените цели, потребни се претходни знаења од наставните предмети *деловно работење од II и III година и економска географија за III година*.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Бр. на часов и	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу тематските целини и меѓу предметите
1. ТРАНСПОРТ	15	Ученикот: <ul style="list-style-type: none"> - да го разбира значењето и улогата на транспортот; - да го познава пазарот и структурата на транспортните услуги (карактеристики на транспортните трошоци); - да ги разликува начелата и видовите превозни тарифи; - да ја објаснува употребата на современи средства (палети и контејнери) во транспортот; - да ги класифицира видовите транспортни гранки (воден, копнен и воздушен); - да ја сфаќа улогата, значењето и видовите на друмскиот транспорт; - да го познава меѓународното регулирање на друмскиот	<p>Дискутирање и презентирање примери од секојдневието за улогата и значењето на транспортот.</p> <p>Претставување и објаснување шематски приказ за структурата на транспортните услуги, како и за начелата и видовите превозни тарифи со употреба на хамер, графоскоп или ЛЦД проектор.</p> <p>Поттикнување дискусија за употребата на современите средства во транспортот (палети и контејнери).</p> <p>Организирање, координирање и контролирање групна работа за улогата и значењето на друмскиот</p>	

		<p>транспорт;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ја објаснува улогата и значењето на железничкиот транспорт; - да го познава меѓународното регулирање и меѓународните организации на железничкиот транспорт; - да го разбира користењето на посебните царински документи-карнети (ТИР, АТА и Е.С.Ц. карнети) од меѓународниот превоз на стоката. 	<p>транспорт, како и за железничкиот транспорт.</p> <p>Објаснување за користењето на карнетите од меѓународниот превоз на стоката, презентирање ТИР, АТА и Е.С.Ц карнети и поттикнување групна или тандемска работа за разликите меѓу ТИР, АТА и Е.С.Ц. карнетите.</p> <p>Организирање посета на транспортни организации или поканување стручни лица, со цел да се добијат сознанија од практиката.</p>	
<p>2. ШПЕДИЦИЈА 1. Општо за шпедицијата</p>	12	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги познава основните поими и карактеристики на шпедицијата; - да ги разликува видовите на шпедиција; - да го сфаќа значењето и карактеристиките на меѓународната шпедиција; - да ги идентификува задачите и функциите на меѓународната шпедиција; - да ја истакнува поврзаноста 	<p>Објаснување за карактеристиките на шпедицијата и поттикнување дискусија во врска со шпедицијата.</p> <p>Претставување и објаснување шематски приказ за видовите на шпедиција, со употреба на хамер, графоскоп или LCD проектор.</p> <p>Организирање, координирање и контролирање групна работа за</p>	

		<p>помеѓу меѓународната шпедиција со надворешно - трговското и транспортното работење;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги објаснува основните работи на меѓународната шпедиција при увоз - извоз на стоката. 	<p>задачите и функциите на меѓународната шпедиција.</p> <p>Презентирање шематски приказ за основните работи на меѓународната шпедиција при увоз.</p> <p>Организирање посета на шпедитерско друштво, дискутирање за впечатоците и сознанијата и изведување заклучоци.</p>	
2. Шпедитер	10	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја сфаќа правно - економската положба и одговорност на шпедитерот; - да ги познава трговските термини (клаузули); - да ги разликува специјалните работи на шпедитерот; - 4 - да ја истакнува улогата на меѓународниот шпедитер во транспортот. 	<p>Објаснување за правно - економската положба и одговорноста на шпедитерот со презентирање на примери од практиката.</p> <p>Информирање со значењето на трговските термини (клаузули) со употреба на хамер, графоскоп или ЛЦД проектор.</p> <p>Објаснување, презентирање шематски приказ, дискутирање и организирање групна или тандемска работа за специјалните работи на шпедитерот.</p>	

			<p>Организирање, мотивирање, координирање и контролирање спроведување на анкета за работата на шпедитерот во меѓународната шпедиција.</p> <p>Организирање посета или поканува во училиштето шпедитер.</p>	
<p>3. ОСИГУРУВАЊЕ 1. Општо за осигурувањето</p>	5	<ul style="list-style-type: none"> - Да го разбира значењето, улогата и функциите на осигурувањето; - да ги разликува елементите на осигурувањето (ризик, предмет на осигурувањето, премија, осигурен случај, интерес на осигурувањето, надомест од осигурување); - да ги класифицира видовите на осигурување. 	<p>Објаснување за значењето и улогата и функциите на осигурувањето.</p> <p>Презентирање шематски приказ и демонстрирање примери од практиката за елементите на осигурувањето, како и за видовите на осигурување.</p>	

<p>2. Организации, средства и документи на осигурувањето</p>	<p>6</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги наведува организациите за вршење на дејноста осигурување; - да ги идентификува средствата на осигурувањето; - да ги разликува видовите на документи во осигурувањето (полиса за осигурување и другите документи за осигурување). 	<p>Презентирање и објаснување шематски приказ за организациите за вршење на дејноста осигурување со употреба на графоскоп или LCD проектор.</p> <p>Организирање посета на организациите за вршење на дејноста осигурување или поканување нивни претставници во училиштето со цел запознавање со нивното работење.</p> <p>Организирање практични вежби преку групна работа за пополнување на документите во осигурувањето.</p> <p>Организирање, мотивирање, координирање и контролирање спроведување на анкета, организации за вршење на дејноста осигурување.</p>	
<p>3. Осигурување на стока во транспорт</p>	<p>6</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја идентификува поделбата и основните начела на транспортно осигурување; - да ја разбира улогата и значењето на осигурувањето на стоките во меѓународниот 	<p>Дискутирање и презентирање ставови и заклучоци за улогата и значењето на осигурувањето на стоката во меѓународниот транспорт.</p>	

		<p>транспорт;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги наведува организациите што вршат осигурување на стоката во транспортот; - да го разбира утврдувањето на потеклото на стоките според принципите на Светската трговска организација и нивното осигурување во транспортот. 	<p>Презентирање и објаснување примери од практиката и обрасци за документите во транспортното осигурување.</p> <p>Објаснување и презентирање правилата за утврдување на потеклото на стоките и уверенијата за потеклото на стоките.</p>	
4. ЦАРИНИ	12	<ul style="list-style-type: none"> - Да го познава поимот и значењето на царината; - да го сфаќа значењето и поделбата на царинските тарифи; - да го дефинира поимот царинска вредност; - да ја разбира царинската вредност според меѓународни конвенции; - да ги класифицира методите за утврдување на царинската вредност; - да ја определува царинската вредност на стоката која се извезува; - да ги разликува елементите на царинската вредност; - да го разбира начинот на пресметување на царинска 	<p>Објаснување и поттикнување дискусија за значењето на царината и поделбата на царинските тарифи.</p> <p>Организирање посета на царинска служба со цел да се добијат сознанија за начинот и постапката на царинење на стоката.</p> <p>Демонстрирање практични примери и обрасци, објаснување за методите на утврдување на царинската вредност и поттикнување дискусија за елементите на царинската вредност.</p> <p>Објаснување примери за начинот</p>	

		вредност и царина; - да ги познава другите царински давачки и акцизите.	на пресметување на царинската вредност и царината.	
--	--	---	---	--

4.2. Наставни методи и активности на учење

За реализација на наставата по наставниот предмет *деловно работење - изборна програма*, согласно поставените цели на наставниот предмет, како основни *наставни методи* ќе се користат: насочено водење на дискусија, демонстрација, учење преку сопствено откривање, решавање на проблеми и симулација на реални ситуации и сл.

Активности на ученикот: да дискутира, да набљудува, да слуша, да чита, да класифицира, да повторува, да открива во група и независно, да се оспособи самостојно да ги извршува задачите.

Активности на наставникот: подготвува настава, дава инструкции за работа, предава, оценува и поттикнува самооценување од страна на учениците, поставува прашања, организира, поттикнува работа во парови и групи.

4.3. Организација и реализација на наставата по предметот

Процесот на учење на наставата по наставниот предмет *деловно работење - изборна програма*, се изведува преку теоретска настава во училища каде што учениците ќе стекнуваат пред се когнитивни и афективни компетенции, преку организирани посети на трговски друштва и организации од областа на транспортот, шпедицијата и осигурувањето, организира информативни средби, разговори и дискусии со претставници - стручни лица од практиката во училиштето, со цел да се интегрираат знаењата и ставовите со практичните умења на учениците. Наставата по овој наставен предмет, се реализира и преку индивидуални домашни задачи, кои можат да се изведуваат дома и во училиштето.

Образовните активности по предметот *деловно работење - изборна програма*, се организира во две полугодија, четири тримесечија и неделен распоред на часовите.

4.4. Наставни средства и помагала

За поуспешна реализација на целите на наставниот предмет *деловно работење - изборна програма*, потребно е да се користи: графоскоп, графофолии, ТВ, компјутерска опрема, видеорикордери, видеоленти, ЛЦД проектор, шеми и други наставни средства согласно нормативот за опрема, наставни средства и помагала за профилот економски асистент од економска, правна и трговска струка.

Литература потребна за реализација на наставата, како за наставниците така и за учениците е учебник од овој наставен предмет, наставни помошни материјали, стручни списанија, публикации и сл.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГНУВАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигнувањата на учениците, се врши преку континуирано следење во текот на целата учебна година, устно и писмено - преку тестови на знаења, проектни задачи, писмени извештаи за реализираните активности на учениците, креативноста, постигнатите резултати од тимската работа, индивидуални домашни задачи, активност, покажан интерес и учество на учениците на часовите.

Во текот на учебната година, учениците се оценуваат со најмалку две оценки за секое полугодие, а се утврдуваат полугодишни и годишни оценки. Доколку ученикот не постигне резултати во реализирањето на конкретните цели на наставната програма, се постапува според законската регулатива.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Покрај условите пропишани со Законот за средно образование, наставникот треба да ги поседува следниве персонални, професионални и педагошки карактеристики: да го мотивира и да влијае позитивно на ученикот со својот начин на изразување, углед, појава, подготвеност за дополнителна работа, образование, систем на вредности и идеали, да соработува со другите наставници, стручни работници, социјални партнери, стручни институции, да поседува способност за изведување на наставата, да владее со литературниот јазик и писмото на кој се изведува наставата, да поседува способност за примена на

современа образовна технологија, да поседува способност за планирање, организирање, воведување новини во наставниот процес, како и способност за професионално и педагошко самообразување, да е комуникативен и креативен.

6.2. Стандард за наставен кадар

Завршени студии по економија, со здобиена педагошко - психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард за простор

За реализација на наставната програма по *деловно работење - изборна програма*, се користи училница опремена со наставни средства, помагала и опрема согласно нормативот.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: мај, 2002 година

7.2. Состав на работната група:

- Снежана Димовска, советник, раководител, Биро за развој на образованието, Скопје
- Д - р Александар Николовски, професор, Економски факултет, Скопје
- Марија Дренковска, наставник, ДСУЕБ вАрсени Јовковг, Скопје
- Сузана Богдановска, наставник, ДСУЕБ дАрсени Јовковг, Скопје
- Весна Кутревска, референт, АД ВПКБ - Скопјег, Скопје

7.3. Датум на превземање: март 2008 година

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01.09.2008 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по *деловно работење - изборна програма* ја одобри одобри министерот за образование и наука со решение бр. 07-4135/1 од 23.05.2008 година.